

**Irenos Staknienės, Rimos Tuinylaitės, Romualdos Zareckienės
parengto vadovėlio 9-10 klasėms
„DAILĖ“
R E C E N Z I J A**

Vadovėlį „Dailė“ 9-10 klasėms parengė autorės, dailės mokytojos ekspertės Irena Staknienė, Rima Tuinylaitė ir Romualda Zareckienė – didžiulę patirtį turinčios dailės pedagogės. Jų veikla sėkmingai susieta ir su dailės mokymo programų rengimu, ir su projektiniu bei organizaciniu darbu Švietimo ministerijos inicijuotuose projektuose, ir su konkrečia pedagogine patirtimi bendrojo lavinimo ir aukštojoje mokykloje. Autorių I. Staknienės, R. Tuinylaitės patirtis taip pat atsispindi rengiant vadovėlius, skirtus dailės mokymui įvairių klasių mokiniams - parengta eilė dailės vadovėlių ir mokytojų knygų atitinkamų klasių mokymui. Šie, ankstesniais metais parengti vadovėliai gyvenime rado sėkmingą praktinį taikymą mokinių ir mokytojų veikloje, o autorėms tapo jų nuostatu, pasirinktos krypties ir struktūros pasitikrinimu.

Dailės vadovėlis 9-10 klasei yra nuoseklus vaisingo darbo tęsinys, atitinkantis Bendrąsias pagrindinio ugdymo programas ir šiuolaikiniams vadovėliams keliamus reikalavimus. Tai nuosekli, mokymo(si) proceso tęstinumą garantuojanti mokymo priemonė, paremta įgytų žinių bei praktinių raiškos įgūdžių apibendrinimu, įtvirtinimu ir teikia naujų žinių bei kūrybos patirties. Pagrindinės autorių nuostatos - parengti vadovėlio medžiagą taip, kad mokinsys ne tik įgytų žinių, bet taip pat gebėtų mąstyti, analizuoti, lyginti, išbandyti įvairius savo meninius gebėjimus, ugdytusi ne tik loginį ir kritinį mąstymą, bet gebėtų išreikšti savo jausmus, fantaziją. Tos nuostatos įgalino autorės sudaryti tokią vadovėlio struktūrą, kuri leidžia tikslingai įgyvendinti numatytas mokomąsias problemas. Vadovėlio autorės remiasi „Šok“ serijos vadovėliams būdingais sandaros bruožais. Vienas svarbiausių vadovėlio sudarymo principų yra meninės kalbos problemiškas. Juo vadovaujantis sudaryti vadovėlio skyriai. Vadovėlį sudaro 10 skyrių, kurie supažindina su tam tikra mokomąja problema ir nuosekliai ją nagrinėja, pasitelkiant teorinę ir vaizdinę medžiagą.

Vadovėlio ugdymo turinys apima:

1. Įvairias dailės šakas;
2. Įvairias meninės raiškos priemones, jų galimybes;
3. Kūrinio idėjos perteikimo būdus, aptaria jų ypatumus;
4. Meno raidą, dailės šakų ir stilių įvairovę;
5. Įvairių meninių epochų ir dailės krypčių kūrinį meninius bruožus;
6. Skirtingų tautų meno ypatumus ir bruožus;
7. Meno vaidmenį žmogaus gyvenime;
8. Menų sąveiką ir sintezę;
9. Šiuolaikines meninės raiškos tendencijas.

Skyriai vadovėlyje padalinti į poskyrius, kurie leidžia spręsti kitas autorių nuostatas - įvairiapusiškai žvelgti į mokomąją medžiagą. Kiekvieną skyrių sudaro dalys, kurios pavadintos „Šiandien“, „Pasidalykime mintimis“, „Užduotis“, „Žodžių bankas“. Jas autorės apibūdina taip: „Šiandien“- nurodomi mokymosi uždaviniai ir dailės tyrinėjimo problemos: ką tyrinės mokiniai, ką jie turėtų suprasti išnagrinėję temą, ką kurs per šią pamoką, kokių medžiagų ir priemonių jiems reikės tokioms užduotims atlikti. „Pasidalykime mintimis“ skyrelyje pateikiama dailės tyrinėjimo klausimų, siūloma temų diskusijoms ir mokinių svarstymams. Atsakydami į klausimus, mokiniai aiškinasi meninės kūrybos problemas, mokosi vertinti ir aptarti dailės kūrinius. Skyrelyje „Užduotis“ mokiniams siūlomos dailės raiškos ir tyrinėjimo užduotys. Atlikdami jas, mokiniai gali pritaikyti tai, kas buvo nagrinėta, aptarta, tokiu būdu geriau suvokti ir įtvirtinti mokomąją medžiagą, pasitikrinti, ką naujo sužinojo ir išmoko. Skyrelyje „Žodžių bankas“ pateikiamos svarbiausios pamokos dailės sąvokos, jas vartodami mokiniai gali tinkamai atsakyti į klausimus, pareikšti savo nuomonę apie aptariamus dailės kūrinius ir reiškinius. Vadovėlio gale mokiniai randa dailės žodynėlį, kuriame aiškinama, ką reiškia „Žodžių banke“ pateiktos sąvokos. Autorės atsakingai formuluoja kiekvieno skyriaus įvadą, nusako konkretų orientyrą, kas svarbiausia bus skyriuje, kaip įgyta patirtis pravers tolimesnėje mokinių veikloje: pavyzdžiui, 3 skyriaus „Komponavimo būdų ypatumai“ įvade autorės pateikia tokius argumentus:

Ko mokysimės:

1. Susipažinsime su pagrindiniais dailės kūrinių komponavimo principais ir kompozicinių struktūrų įvairove, jų kuriamu įspūdžiu;
2. Tyrinėsime dailės kūrinių kompozicijos ypatumus ir aiškinsimės, kaip įvairūs kompoziciniai deriniai padeda kurti norimą nuotaiką, perteikti vizualinę idėją, pabrėžti mintį;
3. Gilinsime savo suvokimą apie komponavimo ypatumus atlikdami įvairias komponavimo užduotis.

Kaip įvertinsime savo pasiekimus:

Surengsime savo raiškos darbų peržiūrą ir aptarsime, kokiais meniniais ypatumais pasižymi mūsų sukurtos kompozicijos.

Kur pritaikysime šias žinias ir gebėjimus:

Tyrinėdami dailės kūrinius ir įgyvendindami savo kūrybinius sumanymus, tikslingai taikysime įvairius komponavimo principus.

Atsakingai autorės parenka ir pristato vadovėlio iliustracijas. Jos prasmingos ir tikslingos. Autorės suvokia, kad iliustracijų vaidmuo ypatingai reikšmingas - jos atskleidžia nagrinėjamos medžiagos turinio ypatumus, galimą įvairovę, sudaro pagrindą individualiai ar kolektyvinei analizei, diskusijoms, o tai galiausiai tampa mokinio pažinimu. Autorės I. Staknienė, R. Tuinylaitė ir R. Zareckienė, aiškindamos iškeltą meninę problemą, pateikia ir užsienio ir Lietuvos dailininkų, dizainerių ar architektų (priklausomai nuo temos turinio) kūrinių pavyzdžių. Vadovėlio iliustracijos iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti kaip atskiri fragmentai dailės raidos kontekste, nes autorės vadovėlio skyrius formuoja taip, kad kiekvienas jų turėtų savo

sprendžiamas problemas, kurios ne visada nuosekliai išsidėsto chronologiniu atžvilgiu. Atrodytų, kad mokiniams gali būti sunku susidaryti bendrą dailės raidos visuminę panoramą, tačiau visada gelbsti autorių parengta ir pateikiama (o kartais ir su mokiniais drauge formuojama) laiko juosta, padedanti mokiniams papildyti ir sisteminti žinias apie dailės raidą. Pačių iliustracijų parinkimas tikslingas, apimantis įvairias epochas, dailės šakas, stilius, autorius, technologijas ir pan. Parinkti pavyzdžiai charakteringi, atitinkantys meninius, estetinius kriterijus, padedantys susipažinti su ryškiausiai autoriais, jų kūriniais, kūrybos menine ir kompozicine įvairove, skatinantys gilintis ir plėtoti savo žinias. Ne mažiau svarbūs kiekvienos srities poskyriai „Pasidalykime mintimis“. Parengti klausimai provokuoja gilesnį pažinimą, žinių įtvirtinimą, sudaro galimybes analizuoti vaizdinę medžiagą įvairiais aspektais (stilistiniu, kompoziciniu, technologiniu, idėjiniu ir kt.), skatina mąstyti, moko tikslingai vartoti dailės terminus ir sąvokas, ugdo mokinių gebėjimą suvokti dailės kūrinį, padeda formuoti bendrą meninę kompetenciją. Kaip pavyzdį galima pateikti temai „Dailė viešose erdvėse“ autorių parengtus klausimus:

1. Įsižiūrėkite į nuotraukas. Kokių dailės kūrinių ir smulkiosios architektūros objektų matote. Apibūdinkite jų formas.
2. Aptarkite, kuo miestams svarbūs parkai ir želdynai?
3. Kokių profesijų žmonės projektuoja ir gamina smulkiąją architektūrą?
4. Kodėl skulptoriui kuriant paminklą dalyvauja architektas? Pasidomėkite, kokių menininkų kūrinių yra jūsų gimtojo miesto ar miestelio viešose erdvėse: aikštėse, skveruose, parkuose, prekybos centruose.

Mokinio meninę kompetenciją formuoja ir konkreti dailės raiška, kūrybinės užduotys. Jos vadovėlyje pateikiamos taip, kad lieka daug galimybių pasirinkti sprendimo būdus, priemones, medžiagas, atskleisti savo individualų mąstymą ir gebėjimą kūrybiškai žvelgti į aplinkos reiškinius ir rinktis pačius įvairiausius kūrybinius sprendimus. Labai svarbu pastebėti, jog kiekviena užduotis baigiama skatinant mokinius pagrįsti savo kūrybinius sprendimus, pristatyti ir apibūdinti kūrybines idėjas: pavyzdžiui, temoje „Renginių dailė“ užduotis suformuluota taip: „Parenkite lankyto renginio (koncerto, parodos, festivalio, amatų mugės, mokyklos bendruomenės ar miesto šventės) vizualiųjų bruožų tyrimą. Fotografuokite, filmuokite, surinkite vizualiosios informacijos pavyzdžius ir aprašykite. Parenkite renginio tyrimo aplanką ir pristatykite“.

Kiekvienu atveju autorės suranda tikslią, išskirtinę, konkrečius tikslus turinčią baigiamąją nuorodą, kuri ugdo kritinį mąstymą, kontekstinio įvertinimo įgūdžius ir sudaro galimybę sieti su jau turimomis žiniomis tuo pačiu jas įtvirtinant. Kiekvienas skyrius vadovėlyje baigiamas išdėstytos ir įsisavintos medžiagos apibendrinimu. Ši dalis ir pavadinta „Apibendrinkime įgytą patirtį“. Suformuluoti klausimai ir galimi mokinių atsakymai įgalina mokinius prisiminti, permąstyti ir palyginti tai, ko buvo mokomasi, kas buvo analizuojama, kokios kūrybinės užduotys buvo atliekamos. Tokiu būdu siekiama apibendrinti mokinių patirtį ir pasitikrinti, kaip mokiniams sekasi suvokti ir paaiškinti dailės reiškinius.

Autorių Irenos Staknienės, Rimos Tuinylaitės ir Romualdos Zareckienės parengtas vadovėlis yra šiuolaikiškas savo nuostatomis, struktūra, turiniu. Autorėms vienodai svarbus tiek mokinių mokymas, tiek ugdymas. Mokymo procese siekiama tikslingos veiklos nuosekliai apjungiant žinių teikimą, dailės tyrinėjimo įgūdžių formavimą, mokinių kūrybinę raišką ir meno svarbos socialiniame gyvenime suvokimą ir vertinimą. Tai aktyvi mokymo(si) forma, nuoseklus, planingas procesas, atitinkantis mokinių psichologines galias, individualias savybes. Vadovėlio medžiaga skatina mokinių savarankiškumą, o tuo pačiu pravarti ir mokytojui, apibrėžianti mokomąsias problemas, mokinių veiklos turinį, įpareigojanti ir mokytojus plėtoti savo žinias, sisteminti pedagoginę patirtį, spręsti kitų dalykų integravimo galimybes. Dailės mokytojas, remdamasis vadovėlio mokomąja medžiaga ir tardamasis su savo mokiniais, įgyja puikią galimybę pats nusistatyti 9-10 klasės ugdymo turinio ribas ir su tuo susijusių problemų sprendimus. Vadovėlyje daug konkrečios, padedančios mokiniams savarankiškai dirbti medžiagos, mokymąsi papildančios informacijos (žodžių bankas, laiko juosta), bet tuo pačiu nėra nieko nereikalingo. Tai autorių profesionalumo, pedagoginės nuovokos, praktinės veiklos patirties pasekmė.

Pateiktas vertinti vadovėlis „Dailė“ 9-10 klasėms atitinka bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo tvarkos aprašo (patvirtinta Ugdymo plėtotės centro direktoriaus 2012 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. VK-14) 6 punkte nurodytus reikalavimus, yra parengtas pagal atnaujintose Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose nurodytą dailės dalyko turinį ir mokinių pasiekimų lygius, be to, užtikrina žemesnėse klasėse įsisavintos mokomosios medžiagos tęstinumą.

Rekomenduoju vadovėlį išleisti ir taikyti pagrindinės mokyklos II pakopos ugdymo procese.

VDA prof. Jonas Gudmonas

2012 07 05